

Формування європейського ринку страхування кредитів

Наприкінці XIX століття у сфері страхування кредитів провідних, економічно розвинутих країн виявилися ознаки формування національних страхових ринків. Ця тенденція започаткувалася діяльністю заснованої в 1885 році в Англії страхової компанії « Ocean Accident Insurance Co Ltd. », котра стала спеціалізуватися на страхуванні товарних кредитів, використовуючи власну методика, розроблену на основі добутого досвіду і проведених досліджень. Діяльність цього товариства стала зразком для усіх пізніших починань у сфері страхування кредитів. Основні методи його діяльності були запозичені в Америці, де з часом, на їх основі сформувався тип англо-американської системи страхування кредитів.

У Німеччині, після багаточисленних вдалих досліджень, наприкінці 1898 року було засноване Ганзейське страхове товариство « Гамбург », котре теж запропонувало вигідну модель страхування товарного кредиту. Воно прийняло страховий портфель німецької філії англійського товариства « Океан », який знаходився в Гамбурзі, і змодифікувало пропонувані раніше умови страхування кредиту відповідно до потреб німецької економіки. Ця модель стала відома як англо-гамбурзька система, як перший ступінь класичного, « паушального », тобто суцільного, догвірного страхування. Застосування цієї системи страхування давало можливість уникнення окремих, часткових ризиків, що в свою чергу забезпечувало страховика від небезпечної для нього селекції ризиків з боку страхувальника- клієнта та погіршення на цій основі страхового портфелю. Названі переваги ставали можливими тому, що предметом страхування виступав загальний оборот страхувальників, але при цьому їм відшкодовувалися лише такі збитки (втрати), які перевищували встановлену за домовленістю між страховиком і страхувальником величину. Ця класична система страхування кредитів отримала назву « Excess – bad – debts – Versicherung » і вважалася кращою в своєму виді на тодішньому ринку страхування кредитів. В 1910 році в Німеччині її застосували під назвою « Штутгартське страхування », бо воно проводилось при взаємодії двох штутгартських товариств: « Німецького об'єднання кредитних страховиків у Штутгарті » і « Штутгартським спів- і перестраховим акціонерним товариством ». Їх спільні фінансові ресурси, які сягали кількох мільйонів марок, дозволяли приймати значні ризики [1: 220]. Суцільне страхування ризиків кредиту мало своїм історичним прототипом страхування майна (будівель) від вогню, яке вперше було запропоноване президентом страхової компанії « Пенсильванія » із Філадельфії Бенджаміном Франкліном ще у 18 – му столітті. Ця система страхової відповідальності, яка застосовувалася протягом десятиліть і збереглася до сьогодні, передбачає перманентний (постійний) страховий захист усім будівлям і спорудам, які на даній території можуть кількісно та вартісно змінюватися протягом усього страхового періоду. Тобто, за одноразово сплачену страхову премію, страховик зобов'язувався відшкодовувати збитки, завдані пожежею, які мали місце на території господарства в усіх пошкоджених будинках, навіть у тих, які були зведені вже в часі тривання страхового договору. Правда, страхова відповідальність ніколи не перевищувала страхової суми, визначеної у договорі [2: 118-119]. Така методика організації страхового захисту виявилася ще більш придатною для страхування багаторазових та різновеликих торгово – кредитних операцій.

У післявоєнний період досвід « Океану », « Excess Insurance Company » з Англії, « Глобусу » з Гамбургу і « Компасу » з Австро-Угорщини значно поглибився і збагатився. Кредитне страхування почало набувати наступних нових характерних рис:

- воно почало в більшій мірі служити експортній політиці, поліпшенню продажу і полегшенню його фінансування;
- воно в більшій мірі посередньо, чи безпосередньо почало організовуватися під егідою і впливом органів державної влади;
- воно, передусім у сфері зовнішньоекономічних відносин, виявило тенденцію до глобалізації.

Перший крок у встановленні державного регулювання експортного страхування кредитів зробив англійський уряд. Ще під час першої світової війни, в 1917 році, в « British Trade Corporation » був сформований банк, котрий повинен був забезпечувати зовнішньоекономічне кредитування. Так званий « Trade Facilities Act » передбачив вид державного страхування кредитів. В рамках морського торгового департаменту (Board of Trade) діяло спеціальне відділення « War Risk Insurance Office », а вже у 1919 році започаткував свою діяльність департамент страхування експортних кредитів (Export Credits Guarantee Department of the Department of Overseas Trade), котрий до 1921 року займався тільки авансуванням висилки товарів за кордон, а вже з

1921 року прийняв на себе гарантії кредитного забезпечення для експортерів. Це державне страхування кредитів тільки в незначній мірі носило характер комерційної операції.

Як виявилось, з метою дальшого, більш повного забезпечення експортних умов вимагалось здійснити наступні заходи:

- з огляду на зростаючу вагу політичного ризику його повністю повинні були перейняти на себе державні органи;
- знайти більш вигідні форми реалізації вимог експортерів щодо банків – кредиторів при активній участі страхових товариств з метою полегшення фінансування експорту.

Аналіз діяльності національних страхових ринків свідчив, що існувало щонайменше три основні причини, котрі схилили уряди різних країн до проведення державного страхування кредитів:

1. Необхідність проведення довготривалої кредитної політики (до 5 років).
2. Бажання пов'язати переваги страхування з іншими видами фінансування експорту з участю держави.
3. Відчуття наслідків небезпеки від катастрофічних ризиків.

Поряд з державним напрямком розвитку страхування кредитів розвивалося також і приватне страхування кредитів. Лідером цього виду страхування на світовому ринку була британська « Trade Indemnity Company ». У 1918 році вона відокремилася від « British Trade Co. » і в 1924 році перейняла портфель « Excess Insurance Company », яка успішно функціонує і нині. Вистояти їй допомогли принципові організаційні основи діяльності компанії, які сформулював її президент Кузберт Хіз (Cuthbert E. Heath). Вони зводяться до наступних чотирьох правил:

1. Товариство не може дозволити нікому проводити якусь іншу діяльність у себе за спиною, тобто таку, яка не відповідає інтересам страхового товариства. Треба дотримуватися принципу, що « коли програє страхове товариство, то повинен програти і страхувальник в обсязі його власної участі у прийнятому ризику кредитної операції ».

2. Товариство не страхує очевидних програтних ризиків. Тобто, у ситуаціях існування високого ризику, до певного часу і рівня клієнт повинен покладатися на власні засоби забезпечення кредиту, а вже пізніше до цієї справи може приступити страхове товариство, яке зможе професійно оцінити цей ризик.

3. Страхове товариство не є ні банкіром, ні фінансистом (гарантом). Це означає, що воно працює лише за власними правилами і не буде відповідати у ситуації недотриманні платником термінів платежів внаслідок волокити, воно також не відповідає при реальній, очевидній неплатоспроможності. Воно приймає на себе повну відповідальність тільки за кінцевий результат операції, тобто, за збиток, що непередбачено виникне при проведенні застрахованої господарської операції.

4. Товариство уникає страхування чисто фінансових операцій, а страхує переважно лише такі кредитні операції, які виконуються під товарні поставки, віддаючи перевагу страхуванню товарних кредитів [3: 107].

Варто зауважити, що найбільший у світі страховик лондонський Ллойд не проявив себе активною діяльністю на ринку страхування кредитів як на початку двадцятого століття, так і тепер. Цьому завдав, як вважають спеціалісти, широковідомий скандал, який ще на початку двадцятих років спричинив один із страховиків (імен) Ллойдю своїми недоброчесними діями на ринку страхування продажу автомобілів на кредит. Їх наслідком стало банкрутство самого страховика, яке також завдало значних збитків іншим учасникам Ллойдю, пов'язаних співстраховими відносинами із банкрутом [4: 10].

У Німеччині піонером у сфері страхування кредитів стало Мюнхенське перестрахове товариство, котре успішно використовувало вітчизняний і зарубіжний страховий досвід, а також власні наукові дослідження, створивши для цього навіть відповідний науково-дослідний підрозділ. Зокрема, воно прийшло до висновку, що кредите страхування повинно здійснюватися в тісному зв'язку із страхуванням майна (речей). Спільно з « Allianz Versicherungs Aktiengesellschaft », ще 7 листопада 1917 році воно заснувало у Берліні акціонерне товариство, так званий « Кредитний страховий банк » – « Hermes ». В 1918 році він прийняв портфель страхового товариства « Глобус », котрий ще від 1898 року здійснював страхування кредитів, а з 1910 року перейшов на обслуговування торгово – економічних інтересів підприємців ганзейських міст. Відповідно і свою штаб – квартиру товариство перенесло до Гамбурга, де донині « Гермес », як Акціонерне товариство страхування кредитів, залишається провідним страховим закладом у галузі страхування кредитів, а особливо експортних не лише в Німеччині, але й у світі.

У післявоєнний період, тобто у роки нормалізації господарської ситуації ряд товариств виник у Франції, Нідерландах, Швеції, Італії, Іспанії і Чехословаччині. Однак світова господарська

криза, яка наступила наприкінці двадцятих років, призвела до банкрутства багатьох страхових товариств. В основному вистояли ті товариства, котрі будували свою страхову діяльність на перестраховій основі. Так, новозасноване в 1927 році, тобто період розгулу всесвітньої кризи, французьке товариство « Societe Francaise d'Assurance pour Favoriser Le Credit» зуміло вистояти саме завдяки продуманій перестраховій політиці і до сьогодні залишається одним із провідних у Франції та Європі.

У післявоєнний період в страхуванні кредитів з'явилися нові проблеми, котрі були зумовлені потребами надання гарантій під операції банківського кредитного фінансування, а не лише під товари, як це практикувалося раніше. Такі потреби виникли під впливом великої інфляції, що мала місце у перші післявоєнні роки. Внаслідок цього, вже в міжвоєнний період, значна кількість страхових товариств, передусім німецьких, почала займатися страхуванням фінансових кредитів.

Друга світова війна тільки на деякий час затримала розвиток страхування кредитів, як і усієї кредитно-страхової системи. Однак вже недовго по війні в Європі стали відчуватися великі потреби на товари та інвестиції. Їх забезпечення на той час могли здійснити в основному тільки США. Але такий стан тривав тільки короткий час і з його закінченням в п'ятдесяті роки, центри міжнародного кредитування та його страхування знову (у значній мірі) повернулися до Європи [5: 16].

Таким чином, лише через багато літ свого розвитку, сформувався глобальний ринок страхування кредитів, який став важливим елементом фінансового ринку і чинником вдосконалення і розвитку економічних та суспільних відносин. Саме тому мав рацію один із страхових теоретиків середини дев'ятнадцятого століття Вацлав Луцєвський, який ще півтора століття тому прийшов до висновку, що про страхування можна сказати ті самі величні слова, які так доречно вже були сказані про кредит його сучасником Мішеlem Шевальєром, а саме, що страхування є непримирним ворогом війни і служить запобіжною греблею, збудованою для того, щоб перетнути шлях злому генієві пожеарищ і розрух [6: 86].

Література

1. Zocher Herbert. Kreditrisiko und Versicherung // Versicherungswirtschaft. – 1985. – №3.
2. Wiczyzste ubezpieczenia ogniowe // Przewodnik Ubezpieczeniowy. – 1934. – № 9.
3. Schlesinger Georg. Kreditversicherung / Assekuranz – Jahrbuch. Band 48. – Wien und Leipzig: Compassverlag, 1929.
4. Kukielka Jacek. Ubezpieczenie kredytu. – Warszawa: Centrum Edukacji i Rozwoju Biznesu «OLYMPUS», 1994.
5. Olszewski A. Ubezpieczenie kredytów eksportowych na tle zasad kredytowania i finansowania transakcji eksportowych. – Warszawa: Nakładem Towarzystwa Ubezpieczeni i Reasekuracji «Warta» S. A., 1974.
6. Luszczyewski Wacław. Pisma z teorii ubezpieczen. – Warszawa: Nakładem Powszechnego Zakładu Ubezpieczen Wzajemnych, 1934.

Анотація

У статті розглядається історія та основи формування європейського ринку страхування кредитів наприкінці 19-го та на початку 20-го століть.

Аннотация

В статье рассматриваются история и основы формирования европейского рынка страхования кредитов в конце 19-го и начале 20-го веков.

Annotation

The article tells about the history and the bases of formation of the European insurance market at the end of the 19-th and the beginning of the 20-th centuries.

УДК 336.275

Наталія Захараш

Удосконалення інструменту захисту від кредитних ризиків

При наданні позик перед банком постають питання надійності та прибутковості кредитних операцій. Тому однією з головних цілей банку є зниження кредитного ризику шляхом пошуку оптимальних інструментів оцінки ризику та ефективних засобів захисту від нього. Вирішення цих проблем безпосередньо стосується суднобудування, яке є однією з провідних галузей машинобудування та всієї економіки країни. Так, протягом 1992-1997 років побудовано та передано іноземним замовникам 111 суден загальною вартістю 998 млн. дол. США., вітчизняним – на суму 50 млн. дол. США. Будівництво суден на експорт за цей період забезпечило надходження в Україну іноземної валюти на суму понад 450 млн. дол. США. Це стало можливим завдяки фінансовій підтримці з боку вітчизняних банків, особливо Промінвестбанку України. В той же час, еко-